

Hvad indad tabes skal udad vindes

Om verdens nordligste ø, som blev opkaldt efter nordpolsfareren Oodaaq

Af Marie-Louise Deth Petersen

Nordgrønlandsprojektet

Der har været en del tvivl om, hvad der var is, land eller vand i Nordgrønland. Siden pionerårene omkring århundredeskiftet har opmåling og kortlægning af det utilgængelige Nordgrønland været et forsømt område, og det er kun blevet til skitser og ufuldstændige kort.

I 1977 blev der bevilget penge til et kortlægningsprojekt i Nordgrønland, som skulle gennemføres af Geodætisk Institut. De første kort er nu færdige og udgivet.

I 1978 overfløj man 300.000 km² nordgrønlandsk land med et jetfly i ca. 13,5 km højde. Under flyvningerne blev der fotograferet fra flyet. Dermed fik man et fotogrammetrisk materiale at arbejde med. Fotografierne i sig selv kan ikke bruges som kort, fordi de kan være meget fortegnede afhængig af højden i forhold til havets overflade. Men hvis man sætter fotografier af samme sted taget fra forskellige vinkler sammen, opnår man en tredimensionel visualisering, der kan bruges til en korrekt kortgengivelse af stedet.

Med en såkaldt ortofotoprojektor kan de enkelte punkter fra fotografiet pla-

ceres rigtigt indbyrdes på ortofotokort. Udfra ortofotokortene kan der tegnes mere traditionelle kort med angivelse af kystlinier, højdekurver og topografiske forhold i øvrigt, ligesom der kan lægges net ind og angives stednavne m.v. På de nye kort er brugt målestoksforholdet 1:100.000 og kortene er forsynet med grønlandsk, dansk og engelsk tekst.

På en måde er det heldigt, at kortlægningen af Nordgrønland har ladet vente så længe på sig. Ved at bruge moderne teknologi har processen både været lettere, billigere og mere nøjagtig end for 10–15 år siden. Blandt andet fandt man, at Nordostrundingen var forkert placeret. Grønland har »mistet« ca. 35 km kystlinie derved.

En opdagelse

Undervejs i opmålingen blev der gjort en opdagelse. Lidt nord for Kaffeklubben Ø fandt man den 26. juli 1978 nyt land. Som så mange andre opdagelser skyldtes det tilfældigheder. Et måleinstrument var unøjagtig indstillet, og i stedet for Kaffeklubben Ø fik man noget hidtil uset i »kikkerten«. Det ukendte land, hvis position er 83°40'32"

nordlig bredde og 30°40'09" vestlig længde, blev undersøgt. Senere kunne nogle geologer bekræfte, at der ikke var tale om en foranderlig sandbunke, men derimod om en ganske lille ø på groft sagt 30×30 meter.

Det Grønlandske Stednavneudvalg modtog en række forslag til navngivning af øen. Blandt forslagene var Oodaaq Qeqertaa/Oodaaq Ø, som blev foreslået af J. K. W. Ekholm og Uffe Petersen, der havde deltaget i Nordgrønlandsprojektet. Dette forslag blev godkendt og autoriseret af Det Grønlandske Stednavneudvalg den 28. august 1980.

Oodaaq kan staves på mange måder: Uutaaq, Ûtåk, Ôdâq, ja sågar Odark, men når vi taler og skriver om Oodaaq Qeqertaa/Oodaaq Ø, er det stednavneudvalgets autorisation af navn og retskrivning, der gælder.

På de nye kort kan man finde Oodaaq Qeqertaa/Oodaaq Ø som en noget overdimensioneret prik nord for Kaffeklubben Ø. Oodaaq Qeqertaa/Oodaaq Ø er verdens nordligste ø – og hvad man tabte indad på kystlinien, har man således vundet udad.

Om hvem er så denne Oodaaq?

J. K. W. Ekholm og Uffe Petersen fra Geodætisk Institut havde foreslået, at øen blev navngivet efter den rejselystne nordpolsfarer Oodaaq.

Engang i 1912 sad Oodaaq og Knud Rasmussen sammen i et telt og snakkede. Oodaaq sagde: »Tal ikke om, hvad vi kan have udrettet, eller om den Hjælp vi kan have ydet. Kan vi gøre for, at vor Moder fødte os med den store Uro i Sindet? Eller at vor Fader tidligt lærte

os, at hele Livet er en Rejse, hvor kun den udelige lades agter. Mænds unge Dage maa gaa med at opdage nyt, og derfor fulgte vi gerne de hvide Mænd paa deres Færd« (Rasmussen, 1915:28).

Oodaaq deltog i flere polarekspeditioner og han var med Peary på Nordpolen. Peary konkurrerede skånselsløst med Cook, der hævdede at have opholdt sig på Nordpolen fra den 21. til den 23. april 1908. Peary beskyldte Cook for at have fusket og fortsatte sine anstrengelser for at nå polen, som han mente at have erobret den 6. april 1909 sammen med Matt Henson, Oodaaq og tre andre polareskimoer. Det blev fejret med tre snapse til hver. Peary skal i følge Oodaaq have peget i alle retninger og sagt, at Nordpolen var ikke der eller der, men lige her, hvor de stod. Derefter skulle han have stampet energisk i isen for at slå det fast. (Vibe, 1955:240).

Oodaaq har givet både Peary og Cook gode skudsmål: »Peary var en stor leder ... Doktor Cook var virkelig meget sympatisk og han førte sine hunde som en eskimo« (Malaurie, 1979:212). Oodaaq udtalte dog, at han var overbevist om, at kun Peary havde nået polen. Det var i øvrigt ikke alle i lokalbefolkningen, der delte dette synspunkt med Oodaaq. Andre havde jo rejst med Cook.

Oodaaq var en loyal og målrettet rejsefælle. Når han havde sat sig et fjernt mål, helmede han ikke, før det var nået. Da han tilbage i 1906 var med Peary på jagt efter Nordpolen og man havde nået 86°06' nordlig bredde med besvær, tilbød Oodaaq, at man kunne sende de andre deltagere hjem, mens han selv ville stride sig videre sammen

Oodaap/Oodaaq Ø ses i forgrunden. Øen ligger ca. 1,4 km nord for Kaffeklubben Ø, der anes i baggrunden af billedet sammen med fastlandet. Gengivelsen stammer fra Geodætisk Instituts julekort i 1978. Gengivet med tilladelse fra Geodætisk Institut.

med Peary, fordi han vidste, hvor vigtigt det var for Peary at nå sit mål. Peary havde dog ikke lyst til at sætte sit liv på spil og slutte sin karriere der, så de vendte alle om.

Oodaaqs slægt stammer fra Piuitsoq. Piuitsoq var svoger til den canadiske åndemaner K'itdlarssuak og rejste sammen med ham til Grønland. Oodaaqs mor mente, at hun havde haft ham med i sin rygpose fra Canada, og i så fald kan man godt sige, at Oodaaq havde fået rejselysten ind med modernælken. Alligevel er det meget usikkert, hvornår Oodaaq blev født. Også moderen Ítú-

ssârssuaks alder er der tvivl om, så det er ikke til at sige, hvornår hun mest sandsynligt kan have båret ham rundt i rygposen og om dette tidspunkt skulle passe med vandringerne fra Canada til Grønland.

Nogle mener, at Oodaaq var omkring de 80 år, da han døde den 6. maj 1955. I så fald skulle han være født omkring 1875. Andre mener, at han blev født i slutningen af 1880'erne. I alle tilfælde skal han have været en yngre mand, da han deltog i Pearys ekspeditioner.

Oodaaq var indtil sine ældre dage på mange rejser. Hvert år i mange år rejste

han nord om Smith Sund til Ellesmere Land og Jones Sund for bjørnejagts skyld. Og han har sikkert følt sig tæt knyttet til naturen. I sine helt unge dage havde han engang, da han var alene i fjeldet, mødt to små mænd, der kom op fra en sprække i fjeldet. Dette gjorde ham efter eget udsagn til en lille åndemaner og han kunne forudsige ting, råde for godt vejr og blev storfanger.

Som den eventyrer han var, blev han foreslået og optaget i Eventyrernes Klub i New York. Han modtog i en del år indbydelser til at komme til New York, men kom aldrig dertil. Hans medlemskab kom for sent, han følte sig for gammel til at rejse så langt for at komme på besøg i sådan noget som Eventyrernes Klub.

Amerikanerne havde planer om at hædre ham, men det blev i stedet til at han fik en pension og en medalje fra den danske stat. Desuden havde han mange hengivne venner, der søgte at gengælde den hjælp og gæstfrihed, han havde ydet dem. Freuchen sørgede fx for at der blev købt en bøsse til ham. Alligevel var han på sine ældre dage afhængig af andre, og da han som alle andre skulle flytte til Qaanaaq, foregik det på hans søns slæde.

Huset i Qaanaaq var han tilfreds med. Det var et lille træhus, der i en nekrolog af Børge Outze i Information blev sammenlignet med et kolonihavelysthus, der var dårligt ventileret. Til gengæld var huset varmt.

Trods alderdommens større passivitet lod Oodaaq sig ikke kue. Han havde sine egne meninger om forandringerne og alle de fremmede. Nogle af de fremmede kom for at besøge den mand, der hjalp

Peary til Nordpolen. Oodaaq tog imod i sit hus, men syntes i øvrigt, at jetjagerne larmede for meget og forstyrrede fangsten.

Han deltog selvfølgelig i de stedlige begivenheder, også i 1948 da den kvindelige, danske politiker Lisbeth Hinds-gavl indbød til kaffemik med kager, cigarer, harmonikamusik og feststemning. Hun talte om sin rejse i Grønland og om sit syn på de grønlandske kvinders stilling. Oodaaq betragtede med kendermine kvinden i politikeren og konkluderede, at hvide mænd var begyndt at flyve, selv om de var lige så tunge som andre og at deres kvinder talte i forsamlinger, skønt der var mænd til stede – hvornår hørte hvide mænd mon op med at indføre forbavsende skikke.

Denne berejste, loyale Oodaaq, der ikke havde let til foragtelse, men nok kunne se og udtrykke ting fra den humoristiske side, har nu meget passende givet navn til verdens nordligste ø.

Litteratur:

- Peter Freuchen: Erindringer. 1963 Gyldendal.
Jean Malaurie: De sidste konger i Thule. 1979 Nyt Nordisk Forlag.
Børge Outze: Odaq. Information 11. maj 1955.
Knud Rasmussen: Min rejsedagbog. 1915 Gyldendal.
Christian Vibe: Odaq. Tidsskriftet Grønland 1955: 240.